

THUIS ZIJN IN DE GEMEENSCHAP

Serie Huis gezocht

'Waar twee of drie bijeen zijn...' Die uitspraak roept bij mij meteen herinneringen op aan de tijd dat ik nog kind was, naar de basisschool ging in Nijmegen. Mijn hele klas vormde het kinderkoor dat mocht optreden in diverse grote kerken in de buurt. Eén van de populairste liedjes klonk alsof Jezus het zelf zo gezongen had: 'Als er twee of drie in mijn naam bijeen zijn, ben Ik in hun midden. Want Ik doe altijd mee. Met drie, desnoods met twee, wil Ik altijd opnieuw beginnen!' Dat liedje roept nog steeds een sfeer op van thuis zijn, onbezorgd en blij als een kind in een beschermde leefwereld van mensen die je vertrouwd zijn en waarin je je vrij bewegen kunt.

Zo blijft het niet, in een mensenleven. Een kind opent zich naar de wereld, de wereld opent zich voor het kind. De betekenis van gemeenschappelijkheid verandert. Er is niet meer één gemeenschap, er komen er steeds meer. En de vraag of je je daarin werkelijk thuis voelt wordt minder eenvoudig te beantwoorden. Het is bovendien alsof dit niet alleen geldt voor ieder mens die groeit van kind naar volwassene, maar voor de maatschappij als geheel, die zich ontwikkelt van traditioneel, naar modern en zelfs naar post-modern. Thuis zijn in een gemeenschap, het gevoel met anderen een eigen en afgebakend 'home' te vormen, is niet meer vanzelfsprekend, het is een vraag geworden en in onze tijd misschien wel één van de moeilijkste vragen. Het is nogal paradoxaal: wij hebben niet meer alleen de behoefte thuis te zijn, vrij en blij als een kind, *in* een gemeenschap; we hebben er ook behoefte aan vrij te zijn *van* de gemeenschappen waarin we niettemin graag thuis komen, vrij in en uit te kunnen gaan.

Maar juist omdat dit zo verandert, van kind naar volwassene en van traditioneel naar laat-modern, vind ik dat kinderlijk eenvoudige liedje nog steeds fascinerend en zelfs een steun in de rug: het gaat er kennelijk niet om hoeveel mensen samen zijn, het gaat om de kwaliteit van dat samenzijn. Als er slechts twee of drie werkelijk bijeen zijn, rondom het mysterie dat we God noemen, ook al is dat nog zo fragmentarisch of toevallig, dan is dat niet onbeduidend, maar juist krachtig en sterk, uitstralend naar de wereld er omheen. Ik heb het ook altijd zo begrepen dat dit kan gelden voor *allerlei* vormen van gemeenschap: in familie, in werk, in straat of buurt of flatgebouw. De uitspraak geeft iets weer van een fundamentele hoop: dat het in ons samen leven uiteindelijk *niet* gaat om het getal, de massa of de grootsheid van de prestatie, maar om de kwaliteit of intensiteit van wat wij voor elkaar doen en voor elkaar betekenen.

Maar wat is dan die 'kwaliteit'? Wat bedoelt Jezus met 'in mijn naam' bijeen zijn? We hebben zojuist de context gehoord: de zogenoemde gemeenterede van Jezus in het evangelie van Mattheüs. Die maakt het wel anders. De toespraak van Jezus is een nogal heftige en strenge reactie op de vraag van de leerlingen: 'Wie is eigenlijk de *grootste* in het koninkrijk der hemelen?' Blijkbaar is dat niet de goede vraag, hij raakt bij Jezus een gevoelige zenuw, want wat volgt is een reeks van confronterende beelden en voorbeelden, van waarschuwingen en aanbevelingen. Met de nodige aandrang wil Jezus zijn leerlingen overtuigen dat het koninkrijk waarop zij hopen juist iets heel anders is dan de wereld zoals die feitelijk is en waardoor zij blijkbaar al teveel zijn gevormd. Wat we in de wereld groot noemen, betekent daar niets. De zwaksten in de samenleving, die wij ten val brengen, staan daar recht overeind. De enkeling die wij veronachtzamen, die afdwaalt van wat wij als 'gemeenschappelijk' zien, die staat daar in de belangstelling. En vanwege dat 'geheel andere' van het koninkrijk stelt Jezus eerst letterlijk en dan meer symbolisch het kind centraal, temidden van zijn leerlingen. Dus niet omdat het kind zo aandoenlijk of vertederend is, zich helemaal thuis voelend in zijn leefwereld, maar omdat het in zijn kwetsbaarheid, in zijn nog-niet-gewapend-zijn, zijn nog-niet-gevormd-zijn door de wereld, een *voorbeeld* is. Het kind kan een *eye-opener* zijn voor de volwassen vrienden die Jezus zijn leerlingen noemt: dat wil zeggen, zijn opvolgers, de doorgevers van de beweging van bevrijding die hij zelf begonnen is.

'Als je niet verandert en wordt als kinderen, dan zul je het koninkrijk niet binnengaan.' En ook positief: 'Wie één zo'n kind opneemt of ontvangt, die ontvangt mij.' Wat wordt daarmee bedoeld? Zou het kunnen dat het kind staat voor iedere kwetsbare mens? Dat het in ons thuis-zijn bij anderen, in een gemeenschap, hoe tijdelijk of fragmentarisch ook, juist hierom gaat dat wij in elkaar de kwetsbaarheid durven zien, *dat* leven, van oorsprong krachtig, dat toch zomaar teniet gedaan kan worden? Zou het kunnen dat juist in die kwetsbaarheid van 'leven' iets zichtbaar wordt van het mysterie van God, het alomvattende, doorgaande Leven dat alle levens en alle samenleven draagt? Dat is wat ik kan leren uit deze gemeenterede: dat het *zien* van en *deelnemen* aan wat dreigt verloren te gaan, voor ons als mensen onmisbaar is om ergens 'thuis' te kunnen zijn. Dat maakt mij op een

bepaalde manier zelf ook kwetsbaar. Het brengt me dicht bij dat mysterie, die bron van leven die we God noemen. En daar komt in de toespraak van Jezus een moreel appèl uit voort. Het is de fragiliteit van leven, die de stem van mijn geweten wekt, mij aanspoort om mij steeds opnieuw om te keren, tot in de concrete keuzes die ik maak. Niet blijven als een kind, maar *worden* als een kind. Minder 'de grootste' willen zijn, open en ontvankelijk durven zijn. Dat wordt bedoeld, denk ik, met 'in mijn naam bijeen zijn'. De schrijver van het evangelie denkt en voelt vanuit de wijsheid van het rabbijnse jodendom, die zegt: 'Wanneer twee mensen bij elkaar zitten en de woorden van de Thora zijn hún woorden, dan is de Levende in hun midden'.

Ik vermoed dat veel mensen in onze individualistische prestatie maatschappij eigenlijk naar zo'n gemeenschappelijkheid verlangen. Ook al kiezen wij feitelijk nog heel vaak voor het 'grootste'; ook al is de logica van economie en politiek nog altijd gericht op steeds meer bezit voor steeds minder mensen, de tegenbeweging die Jezus hier bedoelt is er wel degelijk ook, hij wordt duidelijker en bewuster, vooral bij jongere generaties. Maar het blijft vooralsnog een tegenbeweging. En omdat het kwaad structureel is en de wereld is zoals die is, heeft de waarschuwendende en zelfs dreigende toon in Jezus' toespraak nog steeds zin, als iets onvermijdelijks: 'Wee de mens die een ander mens, in zijn kwetsbaarheid, ten val brengt'. De waarschuwing is zoiets als 'de andere kant' van de medaille van de autonome verantwoordelijkheid die de leerlingen en ook wij in deze toespraak krijgen toebedeeld, en die ons verplicht tot recht doen en onrecht bestrijden. Hij houdt in ons wakker wat de Duitse theoloog Jean-Baptiste Metz ooit benoemde als de 'gevaarlijke herinnering' aan Jezus, vooral voor mensen die het goed hebben, aan onze blijvende verantwoordelijkheid voor het koninkrijk, voor een 'plek waar Hij wonen kan', een thuis voor alle mensen, in onderlinge solidariteit.

Dat dat helemaal niet gemakkelijk is, in geen enkele gemeenschap, klinkt ook door. 'Als je broeder iets misdaan heeft, dan moet je hem dat onder vier ogen zeggen.' Als dat niet helpt, dan met getuigen. Als ook dat niet lukt, dan in het openbaar. Jezus als coach in waarachtig leiderschap voor zijn leerlingen. En ook die lastige versregel over binden en ontbinden, die in de kerk zoveel is misbruikt om priesterlijke macht te verdedigen en vrijheid te beknotten, kunnen we niet anders lezen dan in dit perspectief: dat ons handelen er wel degelijk toe doet; dat geloven in het koninkrijk, samen werken aan de concrete realisering daarvan, impliceert dat wij zelf aan zet zijn, dat we het vermogen om te verbinden, en als het nodig is te ontbinden, niet voor niets hebben gekregen; dat we er goed aan doen dat in te zetten, in de concrete situaties waarin we leven, en steeds vanuit de kwetsbaarheid, gericht op het visioen van 'deze wereld omgekeerd'.

Ik was deze zomer in Brugge, prachtige Middeleeuwse stad die inmiddels een soort openbaar museum is geworden. Talloze kerken en kloosters zijn er, die niet meer functioneren zoals ze ooit zijn bedoeld. In één van die kerken, de Magdalenakerk, die op de nominatie stond om afgebroken te worden omdat er geen levende kerkgemeenschap meer is om hem te onderhouden, heeft zich een 'werkplaats' ontwikkeld, een christelijk geïnspireerde 'labo voor levensbeschouwing en perspectief'. In die vrijwel lege kerk was deze zomer een bijzonder project, onder de titel 'Joie de vivre'. Wie er binnenkomt kan van alles doen en meemaken: meditatie, langzaam schommelen in het grote lege middenschip; gaan staan in drie grote lichtbundels, geel, blauw en rood, die maken dat je je eigen schaduw ziet, beweeglijk in alle kleuren van de regenboog; papieren vliegtuigjes maken, met een wens erop, en die vrijelijk in de ruimte laten rond dwarrelen. Maar voordat je binnenkomt in die 'joie de vivre' kom je langs een vreemd beeld in brons, bij de ingang van de kerk: een man of vrouw, liggend, slapend misschien op een houten bank, verscholen in een dikke deken. De naam van het beeld: 'Homeless Jesus'. Een dakloze zwerver? Een vluchteling die alles achterliet om aan oorlogsgeweld of armoede te ontsnappen? Het voelde bepaald ongemakkelijk om toeschouwer te zijn van dat roerloze beeld, een 'kunstwerk', bedoeld, op die plek, om iedere voorbijganger te confronteren met het lijden dat mensen doormaken, om een sterk moreel appèl te doen op iedere toevallig passerende toerist. Eveneens een 'gevaarlijke herinnering', een waarschuwing, een oproep om steeds opnieuw te leren zien: de kwetsbaarheid in de ander en daar concreet iets mee te doen. Toch maakte het beeld het mij niet onmogelijk om binnen te gaan, om deelnemer te worden aan de 'joie de vivre' in het kerkgebouw. Maar het veranderde wel de betekenis van die vreugde. Ik werd uitgenodigd en aangespoord tot een '*choix de vivre*', een keuze voor een leven in kwetsbaarheid en ontvankelijkheid, in verbinding en verdieping, en daar vreugde in te vinden. Ik vind dat helemaal niet makkelijk, in deze wereld. Wat ik wel durf te zeggen: dat ik mij daar uiteindelijk het meest bij thuis voel en dat ik dat alleen maar kan dankzij andere mensen, jong en oud, die die vreugde willen delen, al zijn het er maar twee of drie.

Zo moge het zijn.

Germain Creyghton

We lazen Mattheus 18: 1-7 en 12-19

Germain Creyghton is bereikbaar via 'lt@dominicusamsterdam.nl' ('tav Germain Creyghton')